

**НАЦІОНАЛЬНА СИСТЕМА ЛІСОВОЇ ДОБРОВІЛЬНОЇ СЕРТИФІКАЦІЇ
СТАНДАРТ**

**СТАЛЕ ЛІСОУПРАВЛІННЯ. ЗАГАЛЬНІ
ПОЛОЖЕННЯ**

**Асоціація «Національна Система Лісової Добровільної
Сертифікації»**

вул. Старокозацька, 5, м. Дніпро, Україна, 44049

тел. +380975565335

Email: info@pefcukraine.com

Сайт: www.woodcertification.com.ua

Повідомлення про авторські права

© Асоціація «Національна Система Лісової Добровільної Сертифікації»

Цей документ Асоціації «Національна Система Лісової Добровільної Сертифікації» захищений авторським правом. Документ знаходиться у вільному доступі на веб-сайті Асоціації «Національна Система Лісової Добровільної Сертифікації» або за запитом.

Жодна частина цього документа, охопленого авторським правом, не може бути змінена або доповнена; відтворена або скопійована у будь-якій формі або будь-якими засобами для комерційних цілей без дозволу Асоціації «Національна Система Лісової Добровільної Сертифікації».

Офіційна версія цього документа – українська. У разі будь-яких сумнівів, англійська версія є визначальною.

Назва документа: Стале лісоуправління. Загальні положення

Шифр документа: UA SFM ST 02

Затверджено: Робочою групою з розробки стандарту лісоуправління

Дата затвердження: 18.06.2020

Затверджено: Загальними Зборами членів Асоціації «Національна Система Лісової Добровільної Сертифікації»

Дата затвердження: 24.06.2020

Опубліковано: 26.06.2020

Набрання чинності: 01.07.2020

Оновлення стандарту: не пізніше 23.06.2025

Зміст

Вступ.....	IV
1 Сфера застосування	1
2 Нормативні посилання	1
3 Терміни та визначення	2
4 Контекст національного стандарту та організації, що використовують стандарт, схвалений PEFC	11
5 Керівництво	12
6 Планування	13
7 Підтримка	16
8 Заходи	18
8.1 Критерій 1: Підтримання та належне збільшення лісових ресурсів та їхнього внеску у світовий кругообіг вуглецю	18
8.2 Критерій 2: Підтримання життєздатності лісових екосистем	21
8.3 Критерій 3: Підтримання та стимулювання деревної та недеревної продуктивних функцій лісів.....	25
8.4 Критерій 4: Підтримання, збереження і обґрунтоване збагачення біологічного різноманіття у лісових екосистемах.....	26
8.5 Критерій 5: Підтримання і відповідне посилення захисних функцій [лісів] під час ведення лісового господарства (переважно, [для захисту] ґрунтів і водних ресурсів)	32
8.6 Критерій 6: Підтримання або відповідне посилення соціально-економічних функцій і умов.....	34
9. Оцінка ефективності	36
10. Удосконалення.....	37
Додаток А. Основоположні конвенції МОП, ратифіковані Україною	39
Додаток Б. Моніторинг процесів, пов'язаних із сталим лісоуправлінням	40
Бібліографія	43

Вступ

Стандарт UA SFM ST 02 Стале лісоуправління. Загальні положення розроблений Робочою групою з розробки стандарту лісоуправління, сформованою з представників зацікавлених сторін, на основі стандарту PEFC ST 1003, Sustainable Forest Management – Requirements і містить усі його обов'язкові базові вимоги, за винятком вимог до лісових плантацій і дерев поза лісом.

За рішенням органу зі стандартизації – Асоціації «Національна Система Лісової Добровільної Сертифікації», для території України спеціальні вимоги для цих категорій джерел заготівлі деревини не розробляються. Для лісових плантацій на лісових землях стандарт, що розробляється, містить лише обмежувальні вимоги.

У подальшому, коли за результатами моніторингу дії стандарту буде виявлена їхня актуальність, вони можуть бути розроблені і включені у цей стандарт відповідно до процедур його перегляду, або виділені у окремий стандарт.

Вимоги цього стандарту застосовуються до організацій – заявників на сертифікацію як критерії оцінки органів з сертифікації та можуть розглядатися як керівництво для широкого кола зацікавлених сторін у підтриманні сталого лісоуправління в Україні.

Вимоги цього стандарту узгоджені із Лісовим кодексом України, не суперечать іншим законодавчим і нормативним документам України.

1 Сфера застосування

1.1 Цей стандарт встановлює основні положення сталого лісоуправління, спрямовані на забезпечення високої продуктивності і стійкості лісів, збереження і відновлення біорізноманіття в лісах, мінімізацію або виключення негативної дії лісогосподарського виробництва на довкілля, невиснажливе лісокористування, на економічну ефективність лісогосподарського виробництва, його соціальну функцію.

1.2 Цей стандарт призначений для застосування юридичними та / або фізичними особами, що ведуть лісове господарство та / або здійснюють лісокористування. Вимоги стандарту також стосуються суб'єктів господарювання, які надають послуги (виконують роботи) у лісовому господарстві. Вимоги стандарту охоплюють усі необхідні процеси, націлені на досягнення сталого лісокористування, усі види продукції та послуг.

2 Нормативні посилання

2.1 У цьому стандарті використано посилання на такі нормативні документи:

Конвенція МОП № 87. Про свободу об'єднань і захист права об'єднуватися в профспілки, 1948 р.;

Конвенція МОП № 29. Про примусову чи обов'язкову працю, 1930 р.

Конвенція МОП № 98. Про застосування принципів права на об'єднання в профспілки і на ведення колективних переговорів 1949 р.;

Конвенція МОП № 100. Про рівну винагороду чоловіків і жінок за працю рівної цінності, 1951 р.;

Конвенція МОП № 105. Про скасування примусової праці, 1957 р.;

Конвенція МОП № 111. Про дискримінацію в галузі праці та занять, 1958 р.;

Конвенція №138. Про мінімальний вік для прийому на роботу, 1973 р.;

Конвенція МОП № 182. Про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці, 1999 р.;

ISO / IEC 17021-1 Оцінка відповідності. Вимоги до органів, які проводять аудит і сертифікацію систем менеджменту. Частина 1: Вимоги;

Загальна декларація прав людини ООН, 1948 р.;

Стокгольмська Конвенція стосовно стійких органічних забруднювачів, 1998 р.;

PEFC ST 1001, Standard Setting – Requirements;

PEFC ST 1002, Group Forest Management Certification – Requirements;

PEFC GD 1007, Endorsement and Mutual Recognition of National Systems and their Revision;

PEFC ST 2002, Chain of Custody of Forest Based Products – Requirements;

ISO Guide 2, Standardization and related activities — General vocabulary;

PEFC ST 1003, Sustainable Forest Management – Requirements;
Лісовий кодекс України.

3 Терміни та визначення

У рамках застосування цього стандарту використовуються відповідні терміни та визначення, наведені у Керівництві 2 ISO / IEC, а також такі визначення:

3.1 Зацікавлена сторона, що зазнала впливу (Affected stakeholder)

Зацікавлена сторона, яка може зазнати безпосередніх змін у своєму життєвому укладі та / або умовах роботи, викликаних застосуванням стандарту, або зацікавлена сторона, яка може бути користувачем стандарту і, отже, підкорятися вимогам стандарту.

Примітка 1: Зацікавлені сторони, що зазнали впливу, включають місцеві громади, працівників Організації та надавачів послуг (виконавців робіт), суміжних землекористувачів, які зареєстровані на території місцевих громад, місцевих переробників лісової продукції та ін. (перелік не є вичерпним). Проте сторони, які мають інтерес у предметі стандарту (наприклад, неурядові природоохоронні організації, наукові співтовариства, громадянське суспільство), не вважаються сторонами, що зазнали впливу.

Примітка 2: Зацікавлена сторона, яка може бути користувачем стандарту і, ймовірно, буде проходити сертифікацію, наприклад, лісокористувач, якщо це стандарт лісоуправління, або деревообробне підприємство, якщо це стандарт ланцюга поставок.

3.2 Лісорозведення (Afforestation)

Створення лісу шляхом садіння та / або спеціального висівання або природним шляхом на ділянці, яка раніше належала до іншого виду землекористування та передана для потреб лісового господарства (Джерело: Базується на FAO, 2018).

3.3 Лісові культури (Artificially established forest)

Лісові насадження, створені висаджуванням сіянців, саджанців, живців дерев і чагарників чи висіванням їхнього насіння (ДСТУ 2980).

3.4 Засоби біологічного контролю (Biological control agents)

Організми, що використовуються для знищення або регулювання чисельності шкідників та хвороб (Джерело: World Conservation Union (IUCN)).

3.5 Біологічне різноманіття (Biological diversity)

Різнорманітність живих організмів з усіх джерел, включаючи, серед іншого, наземні, морські та інші водні екосистеми і екологічні комплекси, частиною яких вони є; це поняття включає в себе різноманітність у рамках виду, між видами і

різноманіття екосистем (Джерело: Конвенція з біологічного різноманіття (CBD), 1992, Стаття 2).

3.6 Сертифікована площа (Certified area)

Лісова площа, що охоплюється системою сталого лісоуправління відповідно до стандарту UA SFM ST 02 Стале лісоуправління. Загальні положення.

3.7 Сполученість (Connectivity)

Ступінь того, наскільки поєднаним або просторово неперервним є коридор, мережа, водойма або масив. Що менше розривів, то вища сполученість. Сполученість показує, наскільки поєднаною є територія для певних процесів, наприклад, пересування тварин різними типами елементів ландшафту чи водних об'єктів. (Джерело: Базується на R.T.T. Forman. 1995. Land Mosaics. The Ecology of Landscapes and Regions. Cambridge University Press, 632 pp.).

3.8 Деградований ліс (Degraded forest)

Територія із довгостроковим значним скороченням загального потенціалу для надання вигод від лісу, таких як вуглець, деревина, біорізноманіття та інші види товарів і послуг (Джерело: Базується на FAO, 2003).

3.9 Екологічно важливі лісові ділянки (Ecologically important forest areas)

Лісові ділянки які,

а) є охоронюваними, рідкісними, чутливими або репрезентативними лісовими екосистемами;

б) містять значні скупчення ендемічних видів і середовищ існування видів, що перебувають під загрозою зникнення, зазначені у загальновизнаних довідниках;

в) містять такі, що перебувають під загрозою зникнення або охоронювані генетичні ресурси;

г) вносять вклад в глобальні, регіональні та національні значні великі ландшафти з природним розподілом і великою кількістю природних видів.

Примітка: В Україні це лісові ділянки які,

а) містять рідкісні, нестійкі або типові лісові екосистеми, що є об'єктами збереження у природному стані у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду (відповідно до Закону України «Про природно-заповідний фонд України»);

б) містять значні скупчення ендемічних видів та видів, що перебувають під загрозою зникнення, зазначених у Червоній книзі України та їхніх оселищ (відповідно до Закону України «Про червону книгу України»);

в) містять генетичні ресурси, що перебувають під загрозою зникнення або охороняються *in situ* – генетичні резервати (відповідно до «Настанов з лісового насінництва»);

UA SFM ST 02 Стале лісоуправління. Загальні положення

г)вносять вклад в глобально, регіонально та національно значущі великі ландшафти з природним розповсюдженням і рясністю видів, що природно трапляються – праліси, квазіпраліси, природні ліси (відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо охорони пралісів згідно з Рамковою конвенцією про охорону та сталий розвиток Карпат»);

д) є територіями Смарагдової мережі, оселищами, що потребують спеціальних заходів збереження відповідно до Резолюції 4, а також оселищами видів, занесених до додатків Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (відповідно до Закону України «Про приєднання України до Конвенції 1979 року про охорону дикої флори і фауни і природних середовищ в Європі»);

е) містять значні скупчення видів, занесених до регіональних (обласних) переліків видів рослин і тварин, що підлягають особливій охороні в цих областях (відповідно до Законів України «Про тваринний світ» та «Про рослинний світ»);

ж) особливо захисні лісові ділянки з режимом обмеженого лісокористування (відповідно до «Порядку поділу лісів на категорії та виділення особливо захисних лісових ділянок»).

3.10 Екосистема (Ecosystem)

Динамічний комплекс угруповань рослин, тварин і мікроорганізмів, а також їхнього неживого навколишнього середовища, які взаємодіють як єдине функціональне ціле (Джерело: Конвенція про охорону біологічного різноманіття від 1992 року).

3.11 Екосистемні функції (Ecosystem functions)

Характеристики властиві екосистемі, що стосується певного набору умов і процесів, за допомогою яких екосистема підтримує власну цілісність (такі як первинна продуктивність, трофічний ланцюг, біогеохімічні цикли). Екосистемні функції містять такі процеси як деструкцію, продукування, кругообіг поживних речовин, потоки поживних речовин та енергії. (Джерело: Базується на R. Hassan, R. Scholes and N. Ash. 2005. Ecosystems and Human Well-being: Synthesis. The Millennium Ecosystem Assessment Series. Island Press, Washington DC; and R.F. Noss. 1990. Indicators for monitoring biodiversity: a hierarchical approach. Conservation Biology 4(4):355–364).

3.12 Екосистемні послуги (Ecosystem services)

Екосистемні послуги – корисності (вигоди), що отримуються від екосистем. До таких вигід належать:

– забезпечувальні – надання продуктів харчування, питної води, деревини, волокна, палива, генетичних ресурсів тощо;

– регулювальні – формування клімату та макроклімату (в т.ч. як такого, що впливає на підвищення продуктивності сільськогосподарських культур), захист від

повеней та інших стихійних лих, контроль захворювань, поглинання відходів людської життєдіяльності, очищення води і повітря, боротьба зі шкідниками;

– культурні – збагачення культурних, духовних та естетичних аспектів людського добробуту: емоції від спілкування з природою, відчуття місцевості, середовище для формування способу життя, звичаїв і традицій;

– підтримувальні – забезпечення існування екосистем: формування ґрунту, первинна продуктивність, базові біогеохімічні процеси (кругообіг поживних речовин, фотосинтез), середовище перебування.

(Джерело: Базується на R. Hassan, R. Scholes and N. Ash. 2005. Ecosystems and Human Well-being: Synthesis. The Millennium Ecosystem Assessment Series. Island Press, Washington DC, <https://www.millenniumassessment.org/documents/document.300.aspx.pdf>).

3.13 Ліс (Forest)

Ділянка землі мінімальною площею 0,1 га, на якій ростуть дерева із зімкнутими кронами (або еквівалентним рівнем) понад 30%, здатні у зрілості на даній ділянці досягти мінімальної висоти 2 м. Ліс може складатися або із закритих лісових формацій, у яких дерева різних ярусів і підлісок покривають значну частку землі, або з відкритих лісових формацій. Молоді природні деревостани і всі насадження, які ще не досягли зімкнутості крон 30% або висоти дерев 2 м, включають у поняття «ліс» так само, як і ділянки, котрі зазвичай є частиною лісових територій, що тимчасово не вкриті лісом у результаті втручання людини, наприклад лісозаготівель, або з природних причин, але які, як очікується, будуть знову перетворені у ліси (джерело: ООН 2002).

3.14 Категорії лісів (Forest categories)

За екологічним та соціально-економічним значенням виділяють 4 категорії лісів:

- 1) захисні ліси (виконують переважно водоохоронні, ґрунтозахисні та інші захисні функції);
- 2) рекреаційно-оздоровчі ліси (виконують переважно рекреаційні, санітарні, гігієнічні та оздоровчі функції);
- 3) ліси природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення (виконують особливі природоохоронні, естетичні, наукові функції тощо);
- 4) експлуатаційні ліси.

(Джерело: Базується на Лісовому кодексі України, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12>).

3.15 Конверсія лісів (Forest conversion)

Зміна цільового призначення ділянок лісового фонду, або заміна природних та напівприродних лісів на нелісові землі чи плантації лісових порід.

Примітка: Відновлення шляхом посадки, посіву і / або що є наслідком дій людини щодо поширення насіння природного походження тих же домінуючих видів, які були заготовлені, або інших видів, які були присутні у минулому видовому складі, не вважається конверсією.

3.16 Ревізійний період (Forest inventory period)

Період, на який розробляється проект організації та розвитку лісового господарства; як правило охоплює термін 10 років.

3.17 Лісоуправління (Forest Management)

Цілеспрямований вплив Організації на відтворення та розвиток лісових екосистем та їхніх функцій.

3.18 Лісова плантація (Forest plantation)

Ліс чи інша вкрита лісом ділянка землі з інтродукованими видами, а в деяких випадках ендемічними видами, створена шляхом посадки або посіву для виробництва, головним чином, деревної або недеревної продукції та послуг.

Примітка 1: Включає в себе усі деревостани з інтродукованих видів, створені для виробництва деревної або недеревної продукції та послуг.

Примітка 2: Може включати території з ендемічними видами, які характеризуються малим видовим розмаїттям, інтенсивною підготовкою землі (напр., культивацією), лінійним розташуванням дерев і / або одновіковими деревостанами.

Примітка 3: Для України лісова плантація – ділянка землі зі штучно створеними насадженнями швидкорослих та / або технічно цінних лісових порід (в т. ч. інтродукованих) для отримання цінних сортиментів деревини, деревної маси для виробництва енергії, сировини для лозоплетіння та інших видів продукції.

Метою створення плантацій є скорочення термінів вирощування продукції, підвищення її якості і збільшення виходу з одиниці площі, що досягається застосуванням інтенсивних методів залежно від виду продукції (передпосадковий обробіток ґрунту з внесенням добрив, боротьба з хворобами і ентомошкідниками, рубки догляду, внесення добрив і т. д.) і підбором певних видів.

3.19 Основоположні конвенції МОП (Fundamental ILO conventions)

Вісім конвенцій (МОП 29, 87, 98, 100, 105, 111, 138 і 182), позначені керівним органом МОП як «основоположні» щодо принципів та прав у сфері трудових відносин: свобода об'єднань і ефективне визнання права ведення колективних переговорів; викорінення усіх форм вимушеної чи обов'язкової праці; ефективна ліквідація застосування дитячої праці; і скасування дискримінації щодо прийняття на роботу та зайнятості.

3.20 Генетично модифіковані дерева (Genetically modified trees)

Дерева, у яких генетичний матеріал був змінений способом, який не може мати місця при схрещуванні і / або природній рекомбінації, з урахуванням чинного законодавства, у якому наводиться спеціальне визначення генетично модифікованих організмів.

Примітка 1: Генетичними модифікаціями, що приводять до появи генетично модифікованих дерев, вважаються такі технології (Директива Європейського Союзу 2001/18 / EC):

1) технології з утворенням рекомбінантних нуклеїнових кислот, при застосуванні яких відбувається формування нових комбінацій генетичного матеріалу шляхом вставки молекул нуклеїнової кислоти, створеної будь-яким способом за межами організму, вірус, бактеріальний плазмід або іншу векторну систему та їх інкорпорації в організм-господар, у якому вони не зустрічаються в природних умовах, але у якому вони здатні безперервно розмножуватися;

2) технології з безпосереднім введенням в організм підготовленого за його межами успадкованого матеріалу, у тому числі методом мікроін'єкції, макроін'єкції і мікроінкапсулювання;

3) технології з використанням злиття клітин (у тому числі протопластів) або гібридизації, у яких живі клітини з новими комбінаціями успадкованого генетичного матеріалу утворюються шляхом злиття двох або більше клітин способами, що не зустрічаються у природних умовах.

Примітка 2: Генетичними модифікаціями, що призводять до появи генетично модифікованих дерев, не рахуються наступні технології (Директива Європейського Союзу 2001/18 / EC):

1) штучне запліднення;

2) природні процеси, такі як: кон'югація, трансдукція, трансформація;

3) індукована поліплоїдія.

3.21 Парникові гази (Greenhouse gases)

Гази в атмосфері планети, що здатні поглинати теплове випромінювання поверхні планети і хмар (інфрачервона радіація) і відбивати його назад, додатково розігрівуючи планетарну атмосферу.

3.22 Інтегрований захист рослин (I3P) (Integrated Pest Management (IPM))

Ретельний розгляд усіх доступних методів боротьби зі шкідниками та подальша інтеграція відповідних заходів, які стримують розвиток популяцій шкідників та обмежують застосування пестицидів та вживання інших заходів до рівня, що є економічно виправданим та знижує або мінімізує ризики для здоров'я людини та довкілля (джерело: FAO 2018).

3.23 Інтродуценти (Introduced species)

Види, що трапляються на території поза межами свого історично відомого природного ареалу в результаті навмисного чи випадкового розселення внаслідок людської діяльності. Також відомі як чужорідні види.

(Джерело: http://iufro-archive.boku.ac.at/iufro/silvavoc/glossary/29_0en.html)

3.24 Ландшафт (Landscape)

Соціально-екологічна система, що складається з мозаїки природних та / або модифікованих людиною екосистем з відмітним (характерним) розташуванням рельєфу, рослинності, землекористування та населених пунктів, на яку впливають екологічні, історичні, економічні та культурні процеси та діяльність на цій території (джерело: Scherr et al. 2013).

3.25 Ландшафтне різноманіття (Landscape diversity)

Формальне вираження численних зв'язків, які нині існують між індивідом або суспільством та топографічно окресленою територією, і зовнішній прояв яких є результатом впливу природних та людських чинників та їхніх комбінацій протягом певного часу (Джерело: Council of Europe Draft Recommendation on the Integrated Conservation of Cultural Landscape Areas as part of Landscape Policies. Pan-European Biological and Landscape Diversity Strategy. <https://www.cbd.int/doc/nbsap/rbsap/peblids-rbsap.pdf>).

3.26 Менеджмент (або «управління») (Management)

Процес планування, організації, приведення в дію та контроль Організації з метою досягнення координації людських, фінансових, природних і технологічних ресурсів, необхідних для ефективного виконання завдань.

3.27 План господарювання (Management plan)

Задokumentована інформація, яка визначає цілі, заходи і механізми контролю щодо управління ресурсами і послугами екосистем на певний часовий період.

Примітка 1: Матеріали лісовпорядкування є невід'ємною (проте не єдиною) частиною плану господарювання, обов'язковою для ведення лісового господарства, стратегічного планування і прогнозування використання лісових ресурсів.

Примітка 2: Складовими плану господарювання є також тактичний (річний виробничо-фінансовий) і оперативні (квартальні, місячні) плани.

3.28 Система управління (Management system)

Набір взаємопов'язаних або взаємодіючих елементів Організації для встановлення політики, завдань і способів їхньої реалізації.

3.29 Менеджер (Manager)

Особа, яка керує Організацією або контролює її.

Примітка: Менеджером може бути також особа, яка здійснює її або його майнові права або традиційні чи звичаєві права на власність.

3.30 Моніторинг (Monitoring)

Процес регулярного збору і реєстрації даних з подальшим аналізом та прогнозом змін показників для прийняття управлінських рішень.

3.31 Нелісова екосистема (Non-forest ecosystem)

Територія, що не відповідає визначенню лісу.

3.32 Нелісові землі (Non-forest lands)

Землі, зайняті сільськогосподарськими угіддями, водами й болотами, спорудами, комунікаціями, малопродуктивними землями тощо, які надані Організації у постійне користування в установленому порядку та використовуються для потреб лісового господарства. (Джерело: Базується на Лісовому кодексі України, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12>).

3.33 Недеревна лісова продукція (Non-wood forest products)

Недеревна лісова продукція складається з товарів біологічного походження, які отримують з лісів і дерев поза лісом, окрім деревини (Джерело: FAO 2017).

3.34 Ціль (Objectiv)

Результат, який має бути досягнуто.

Примітка 1: Ціль може бути стратегічною, тактичною чи оперативною.

Примітка 2: Цілі можуть стосуватись різних сфер (наприклад фінансові цілі, цілі щодо охорони здоров'я та безпеки праці, екологічні цілі) та їх можна застосовувати на різних рівнях (наприклад, стратегічні цілі, цілі для всієї організації, цілі проекту, цілі стосовно продукції та процесу. (ISO 9000:2015).

3.35 Організація (Organisation)

Особа чи група людей, які виконують певні функції, несуть відповідальність, мають повноваження і вибудовують взаємини для досягнення своїх завдань. (ISO 9000:2015).

Примітка 1: Організація подає заявку на PEFC сертифікацію і відповідає за відповідність вимогам сталого лісоуправління PEFC, а також може бути відповідальною за кілька одиниць лісоуправління.

Примітка 2: Менеджер або власник лісу може також виконувати функції Організації.

3.36 Політика (Policy)

Наміри та спрямованість організації, офіційно сформульовані її найвищим керівництвом (ISO 9000:2015).

3.37 Лісовідновлення (Reforestation)

Відновлення лісу шляхом посадки і / або навмисного посіву або природного поновлення на ділянці, що належить до категорії «Ліси» (Джерело: Базується на FAO, 2018).

3.38 Уразливі елементи природних ресурсів (Sensitive natural resource features)

Елементи природних ресурсів, що можуть деградувати або зникнути внаслідок неконтрольованої експлуатації чи надмірного рекреаційного навантаження.

3.39 Зацікавлена сторона (Stakeholder)

Особа, група, спільнота або організація, які мають інтерес у предметі стандарту.

3.40 Орган зі стандартизації (Standardising body)

Орган, який має право виконувати діяльність зі стандартизації.

Примітка: Під «органом зі стандартизації» стосовно системи / стандарту лісоуправління розуміють орган, який несе відповідальність за розробку і використання стандартів для системи лісової сертифікації. В контексті цього стандарту органом зі стандартизації виступає Національний орган управління – Асоціація «Національна Система Лісової Добровільної Сертифікації».

3.41 Стратегія (Strategy)

План досягнення довгострокової чи загальної цілі (ISO 9000:2015).

3.42 Стратегічний план (Strategic plan)

Документ чи сукупність взаємопов'язаних документів, у яких визначено узгоджені з ресурсами цілі, пріоритети та очікувані результати.

Примітка: Стратегічне планування лісогосподарського підприємства базується на матеріалах лісовпорядкування.

3.43 Дерева поза лісом (Trees outside Forests (TOF))

Дерева, що ростуть за межами територій, визначених національним законодавством як лісові землі. Такі території зазвичай класифікуються як «сільське господарство» або «поселення».

4 Контекст національного стандарту та організації, що використовують стандарт, схвалений PEFC

4.1 Загальні вимоги

4.1.1 Вимоги до сталого лісоуправління, що визначені цим стандартом, стосуються:

а) управління та господарської діяльності, які застосовуються на рівні лісогосподарських підрозділів, або на іншому відповідному рівні, щоб забезпечити досягнення усіх вимог на рівні юридичної особи – одиниці лісоуправління (FMU).

Примітка: Прикладом ситуації, коли вимога може бути визначена як така, що стосується іншого рівня від рівня одиниці лісоуправління (напр., груповий / територіальний), є моніторинг стану лісів. Завдяки моніторингу стану лісів на регіональному рівні та повідомленні результатів на рівні одиниці лісоуправління, мета цієї вимоги досягається без необхідності проведення індивідуального моніторингу кожного суб'єкта господарювання.

б) діяльності усіх суб'єктів господарювання, що працюють на території, яка підлягає сертифікації, та впливають на виконання вимог стандарту.

4.1.2 Використання PEFC-заяв

а) PEFC-заяви може використовувати тільки той лісокористувач / продавець, що має PEFC визнаний сертифікат щодо відповідності вимогам цього Стандарту, тобто PEFC-сертифікат системи лісоуправління;

Примітка: Прикладом є ситуація, коли продукцію утримувача сертифіката реалізує несертифіковане підприємство. У цьому випадку це несертифіковане підприємство не може здійснювати заяви, що ця продукція є «100% PEFC сертифікованою».

б) Утримувач PEFC-сертифіката системи лісоуправління може здійснювати інформаційні заяви щодо просування його PEFC-сертифікованої продукції / послуг;

в) У тих випадках, коли утримувач сертифіката реалізує свою продукцію, що походить не з областей, що потрапляють під дію стандарту, заяву «100% PEFC сертифікований» або іншу особливу заяву схеми може використовували тільки для продукції, що потрапляє під дію цього Стандарту;

Примітка: Прикладом є ситуація, коли утримувач сертифіката заковує продукцію від несертифікованих постачальників для переробки чи перепродажу. У цьому випадку утримувач сертифіката не може використовувати заяву «100% PEFC сертифікований» при реалізації саме цієї продукції.

4.1.3. Поводження із PEFC-сертифікованою продукцією:

а) продукцію, що реалізується як PEFC-сертифікована, Організація повинна обліковувати окремо від несертифікованої;

б) Організація повинна встановити відповідність між торговими назвами усієї продукції, що входить до області сертифікації за цим Стандартом, та визначеними PEFC групами продукції;

в) під час реалізації продукції, із статусом PEFC-сертифікованої, Організація, як мінімум повинна зазначити у своїх товарно-супровідних чи документах з продажу наступну інформацію:

- назву та контактні дані Організації;
- інформацію для ідентифікації клієнта – назву (код ЄДРПОУ) клієнта (за винятком реалізації кінцевим споживачем);
- дату видання документа;
- торгову назву продукції;
- кількість проданої продукції;
- код PEFC сертифіката Організації;
- PEFC заяву.

4.2 Розуміння потреб і очікувань зацікавлених сторін, що зазнають впливу

Організація повинна визначити:

- а) зацікавлені сторони, що зазнають впливу та мають стосунок до сталого лісоуправління Організації;
- б) відповідні потреби та очікування цих зацікавлених сторін.
- в) ефективний механізм комунікації із зацікавленими сторонами (Див. Р.7.3).

4.3 Визначення сфери застосування системи управління

4.3.1 Для визначення сфери застосування Організація повинна окреслити межі і застосовність системи управління.

4.3.2 Процес лісоуправління повинен передбачати циклічні заходи з лісовпорядкування та планування, впровадження, моніторингу та аналізу, а також відповідну оцінку соціального, екологічного та економічного впливу лісогосподарської діяльності. Це повинно сформувати основу для циклу постійного поліпшення лісоуправління.

5 Керівництво

5.1 Організація повинна мати Політику (декларацію) або ж іншу форму зобов'язання щодо наступного:

- а) діяти відповідно до стандарту сталого лісоуправління та інших відповідних вимог схеми сертифікації;
- б) постійно вдосконалювати системи сталого лісоуправління.

5.2 Таке зобов'язання повинне бути розміщеним у вільному доступі для усіх зацікавлених сторін, як мінімум на інтернет-сторінці Організації та / або офіційній сторінці Організації у соціальній мережі, і, за бажанням Організації, у інших засобах масової інформації.

5.3 Відповідальність за дотримання вимог сталого лісоуправління повинна бути чітко визначеною і покладеною на конкретних осіб.

6 Планування

6.1 Дії, що вживаються для визначення ризиків і можливостей

6.1.1 Організація повинна враховувати ризики і можливості, пов'язані з дотриманням вимог щодо сталого лісоуправління:

а) зовнішні чинники, зокрема економічні, соціально-культурні, технологічні, інституційні, природно-екологічні;

б) внутрішні чинники, зокрема науково-технічні, фінансово-економічні, кадрові та природно-ресурсні.

6.1.2 Оцінку кількісних і якісних характеристик та картографування лісових ресурсів необхідно здійснювати і підтримувати у масштабах, відповідних до місцевих та національних умов, а також відповідно до вимог, зазначених у цьому Стандарті.

6.2 План господарювання

6.2.1 Плани господарювання повинні:

а) бути детально розробленими, періодично оновлюватися або постійно коригуватися;

б) відповідати площі та інтенсивності використання лісової території;

в) ґрунтуватися на чинному законодавстві, а також на існуючих планах землекористування чи інших офіційних планах;

г) адекватно охоплювати усі види лісових ресурсів.

6.2.2 Плани господарювання повинні враховувати різні види використання та функції лісових територій, що перебувають в управлінні.

6.2.3 Плани господарювання повинні включати в себе, щонайменше, опис поточного стану одиниці лісоуправління, довгострокові цілі та обґрунтовану розрахункову лісосіку.

6.2.4 Допустимий обсяг використання недеревної продукції лісу повинен бути включеним до плану господарювання у випадках, коли передбачається комерційне використання недеревної лісової продукції.

6.2.5 У планах господарювання повинні бути визначені способи і засоби для зведення до мінімуму ризику деградації і пошкодження лісових екосистем.

6.2.6 У планах господарювання необхідно враховувати результати наукових досліджень.

6.2.7 Короткий опис плану господарювання, згідно з обсягом і масштабом діяльності, повинен розміщатися у відкритому доступі і містити інформацію про загальні завдання та принципи лісоуправління.

Примітка: Короткий опис плану господарювання, що перебуває у відкритому доступі, може не включати у себе конфіденційну, комерційну або особисту інформацію, а також іншу інформацію, яка вважається конфіденційною відповідно до національного законодавства або з метою захисту об'єктів культури чи чутливих природних ресурсів.

6.3 Вимоги щодо дотримання

6.3.1 Дотримання вимог законодавства

6.3.1.1 Організація повинна визначити та мати доступ до тих вимог законодавства, які стосуються лісоуправління, а також встановити, які з його норм поширюються на Організацію.

6.3.1.2 Організація повинна виконувати вимоги чинного законодавства щодо питань господарювання з урахуванням місцевих (регіональних) умов, включаючи:

- а) лісогосподарські практики;
- б) охорони природи та навколишнього середовища;
- в) охоронюваних і зникаючих видів;
- г) права власності, оренди та користування землями, що належать місцевим громадам або іншим зацікавленим сторонам, що зазнали впливу;
- д) охорони праці та здоров'я;
- е) антикорупційного законодавства;
- ж) сплати податків і відрахувань;
- з) інші законодавчі вимоги.

6.3.1.3 Організації необхідно розробити заходи щодо зниження ризику появи корупції відповідно до антикорупційного законодавства.

6.3.1.4 Організація повинна впроваджувати заходи щодо захисту лісу від несанкціонованої діяльності, такої як незаконні рубки, незаконне землекористування, незаконні лісові підпали та інші лісопорушення.

6.3.2 Дотримання законних прав на лісові землі.

6.3.2.1 Майнові права, право власності на землю та право користування лісами повинні бути визначені, документально оформлені і встановлені для відповідної одиниці лісоуправління. Аналогічно, необхідно забезпечити уточнення, визнання і дотримання законних прав на лісові землі.

6.3.2.2 Лісогосподарська діяльність повинна здійснюватися з урахуванням встановленої системи законних прав. Для випадків, коли обсяг прав ще не встановлений, або у разі виникнення суперечок, застосовується порядок чесного і справедливого вирішення спорів. У таких випадках керуючі лісогосподарськими підприємствами повинні, як тимчасовий захід, надати сторонам розумні можливості участі у прийнятті рішень щодо лісоуправління з урахуванням порядку, ролей і відповідальності, встановлених у національних політиках і законах.

6.3.2.3 У процесі лісогосподарської діяльності повинні дотримуватися права людини, як це визначено Загальною декларацією прав людини.

6.3.3 Дотримання основоположних конвенцій МОП

6.3.3.1 Лісогосподарська діяльність повинна відповідати вимогам основоположних конвенцій МОП, ратифікованих Україною.

6.3.4 Здоров'я, безпека і умови праці

6.3.4.1. Управління охороною праці

6.3.4.1.1 Організація повинна забезпечити належну систему управління охороною праці для усіх працівників, що задіяні Організацією для виконання робіт, включно із надавачами послуг (виконавцями робіт):

6.3.4.1.2 Лісогосподарські заходи повинні бути сплановані, організовані і здійснені у спосіб, який би дозволяв виявляти ризики загрози здоров'ю і виробничого травматизму.

6.3.4.1.3 Організація повинна вживати усіх необхідних заходів для забезпечення безпечних умов роботи працівників.

6.3.4.1.4 Працівники повинні бути проінформовані про ризики, пов'язані з їхньою роботою, та про заходи щодо уникнення таких ризиків.

6.3.4.2. Навчання та контроль за дотриманням вимог охорони праці

6.3.4.2.1. Організація повинна забезпечити навчання та проведення інструктажів з питань охорони праці усіх працівників, задіяних у виконанні лісогосподарських робіт.

6.3.4.2.2. Організація повинна забезпечити належний контроль за дотриманням вимог охорони праці усіх працівників, задіяних у виконанні лісогосподарських робіт.

6.3.4.2.3. Організації слід вивчити спроможність і необхідно зобов'язати надавачів послуг (виконавців робіт) дотримуватися вимог охорони праці під час виконання лісогосподарських робіт.

6.3.4.3 Умови праці

6.3.4.3.1 Організація повинна дотримуватися вимог щодо тривалості робочого часу та відпусток згідно із національним законодавством та відповідно до укладених колективних договорів.

6.3.4.3.2 Заробітна плата місцевих працівників та мігрантів, надавачів лісогосподарських послуг (виконавців робіт), задіяних на PEFC сертифікованих територіях, повинна відповідати, щонайменше, законодавчо встановленим галузевим мінімальним стандартам або перевищувати їх (якщо є) у рамках колективних договорів.

6.3.4.4 Політика Організації в області зайнятості повинна передбачати рівні можливості і відсутність дискримінації, зокрема за ознакою гендерної ідентичності.

7 Підтримка

7.1 Ресурси

7.1.1 Організація повинна визначити і забезпечити наявність ресурсів, що необхідні для створення, впровадження, збереження і постійного вдосконалення системи сталого лісоуправління.

7.1.2 Організація повинна розглядати (враховувати):

- а) можливості та обмеження, пов'язані з її існуючими внутрішніми ресурсами;
- б) ресурси, які необхідно залучати ззовні для досягнення поставлених цілей.

7.2 Компетентність

7.2.1 Управлінський персонал, працівники, надавачі послуг (виконавці робіт) та власники лісу повинні бути забезпечені достатньою інформацією і проходити безперервне навчання з питань сталого лісоуправління як попередню умову для будь-якого планування, управління і методів роботи, описаних у цьому Стандарті.

7.2.1.1 Організація повинна визначити необхідний рівень компетентності працівників, які залучаються до виконання робіт під її керуванням.

7.2.1.2 Організація повинна забезпечувати достатній рівень компетентності працівників.

7.2.1.3 Організація повинна надавати можливості для підвищення компетентності працівників.

7.2.1.4 Організація повинна контролювати компетентність працівників.

7.2.2 Організація повинна реєструвати та зберігати відповідні свідчення компетентності працівників відповідно до вимог розділу 7.5.

7.3 Взаємодія

7.3.1 Організація повинна забезпечити ефективну координацію, консультування і залучення місцевих громад та інших зацікавлених сторін до питань, що стосуються сталого лісоуправління.

7.3.2. Затверджені процедури Організації щодо взаємодії із зацікавленими сторонами повинні відображати:

- а) аспекти, до яких залучаються зацікавлені сторони;
- б) критерії залучення зацікавлених сторін із врахуванням аспектів залучення;
- в) механізми визначення та узгодження каналів обміну інформацією із зацікавленими сторонами;
- г) критерії та механізм розповсюдження інформації про результати консультування.

7.3.3 Процеси консультування із зацікавленими сторонами повинні бути прозорими.

7.4 Скарги

7.4.1 В Організації повинні бути наявними відповідні механізми для вирішення скарг і суперечок, пов'язаних із лісогосподарськими заходами, правами землекористування і умовами праці.

7.4.2 Чинні механізми вирішення скарг і суперечок, пов'язаних з лісогосподарськими заходами, правами землекористування і умовами праці, Організація повинна обов'язково оприлюднити державною мовою, а іншими мовами – за рішенням Організації.

7.5 Задokumentована інформація

7.5.1 Система управління Організації повинна включати задokumentовану інформацію, яка передбачена вимогами цього Стандарту, і визначена Організацією як необхідна для ефективної системи сталого лісоуправління.

7.5.2 Задokumentована інформація повинна бути актуальною і оновлюватися відповідно до діяльності Організації.

7.5.3 Організація повинна документувати щонайменше наступні аспекти своєї діяльності:

- а) процес організації та планування лісоуправління;
- б) моніторинг визначених Організацією об'єктів;
- в) процес комунікації із зацікавленими сторонами;
- г) соціальні аспекти, включаючи питання охорони праці;
- д) виділення екологічно важливих ділянок.

8 Заходи

8.1 Критерій 1: Підтримання та належне збільшення лісових ресурсів та їхнього внеску у світовий кругообіг вуглецю

8.1.1 Менеджмент Організації повинен бути спрямованим на підтримання та збільшення [площі] лісів та їхніх екосистемних послуг, а також економічних, екологічних, культурних та соціальних цінностей лісових ресурсів.

8.1.1.1. Після суцільних рубок на зрубках необхідно забезпечувати своєчасне лісовідновлення відповідно до типу лісорослинних умов.

8.1.1.2. У загальній структурі лісових ділянок частка (по площі) не вкритих лісовою рослинністю не повинна збільшуватися або таке збільшення повинне бути обґрунтованим.

8.1.1.3. Господарські заходи необхідно планувати та здійснювати із урахуванням категорій лісів для максимальної підтримки цінностей кожної категорії.

8.1.1.4. У межах території Організації та на суміжних територіях необхідно визначити екосистемні послуги лісів та здійснювати заходи щодо їхнього підтримання та покращення.

8.1.2. Кількість і якість лісових ресурсів, а також здатність лісу накопичувати і поглинати вуглець, повинні зберігатися у середньостроковій та довгостроковій перспективі шляхом забезпечення заготівлі деревини у розмірах, що не перевищують загальну середню зміну запасу у ревізійному періоді (крім випадків настання надзвичайних подій, пов'язаних зі стихійними явищами), з використанням відповідних лісівничих заходів і з переважанням методів, які мінімізують несприятливі впливи на лісові ресурси.

8.1.2.1. Обсяги заготівель деревини не повинні перевищувати загальну середню зміну запасу у ревізійному періоді за винятком випадків, коли збільшення заготівель пов'язано із настанням надзвичайних подій, пов'язаних зі стихійними явищами.

8.1.2.2. Розрахункова лісосіка повинна бути встановлена у розрізі господарств та господарських секції з урахуванням біологічної та продуктивної стиглості деревостанів.

8.1.2.3. Перевагу необхідно віддавати вибірковим та поступовим системам рубок з урахуванням лісорослинних умов.

8.1.2.4. При плануванні та проведенні господарських заходів необхідно враховувати природні та кліматичні умови.

8.1.3. Господарська діяльність повинна сприяти скороченню викидів парникових газів і ефективному використанню ресурсів.

8.1.3.1. При плануванні рубок, які передбачають отримання ліквідної деревини, необхідно враховувати можливість її оперативного збуту для ефективного використання ресурсу.

8.1.3.2. Необхідно застосовувати на усіх видах рубок технологію лісозаготівель, яка забезпечує отримання оптимальної кількості ліквідної деревини з мінімальним впливом на зростаючі дерева та інші компоненти лісу.

8.1.3.3. Спалювання порубкових решток може здійснюватися тільки у випадках, якщо їхнє залишення призводить до погіршення санітарного та протипожежного стану лісів за наявності відповідного обґрунтування.

8.1.3.4. В Організації необхідно впровадити та підтримувати ефективну систему протипожежних заходів для запобігання та своєчасної ліквідації лісових пожеж.

8.1.4. В Організації відсутня конверсія лісів, за винятком випадків, коли вона:

а) відповідає національній і регіональній політиці та законодавству в сфері землекористування та лісоуправління, та є результатом національного або регіонального планування землекористування, що регулюється урядовими або іншими уповноваженими органами влади, включаючи консультації з зацікавленими сторонами, які зазнають впливу; і

б) охоплює невелику площу (не більше 5%) лісів, в яких організація здійснює лісоуправління; і

в) не здійснює негативного впливу на екологічно важливі лісові ділянки, та території, важливі в культурному і соціальному відношенні або інші природоохоронні території; і

г) не знищує ділянки, які акумулюють значні запаси вуглецю; і

д) здійснює внесок у довгострокові природоохоронні, економічні та соціальні цінності.

8.1.5. Заліснення екологічно важливих нелісових екосистем не повинно відбуватися за винятком, коли воно:

а) відповідає національній і регіональній політиці та законодавству у сфері землекористування та лісоуправління, та є результатом національного або регіонального планування землекористування, що регулюється урядовими або іншими уповноваженими органами влади; і

б) засноване на прийнятті рішень із залученням зацікавлених сторін, які зазнають впливу, у випадках, коли вони мають право впливати на процес

прийняття рішень про конверсію за допомогою прозорих та спільних консультацій;
і

в) не здійснює негативного впливу на ті, що перебувають під загрозою, а також уразливі, рідкісні або зникаючі нелісові екосистеми, території, важливі в культурному і соціальному відношенні, ключові осередки існування для видів, які перебувають під загрозою зникнення, або інші природоохоронні території; і

г) охоплює невелику площу екологічно важливої нелісової екосистеми під управлінням організації; і

д) не знищує ділянки нелісових екосистем, які акумулюють значні запаси вуглецю, наприклад торфовища; і

е) підтримує у довгостроковій перспективі природоохоронні, економічні та соціальні цінності.

8.1.6. Конверсію сильно деградованих лісів у лісові плантації необхідно розглядати з урахуванням підвищення економічної, екологічної, соціальної та культурної цінності. Передумовою цього мають бути обставини, за яких конверсія:

а) відповідає національній і регіональній політиці та законодавству у сфері землекористування та лісоуправління, та є результатом національного або регіонального планування землекористування, що регулюється урядовими або іншими уповноваженими органами влади; і

б) заснована на прийнятті рішень із залученням зацікавлених сторін, які зазнають впливу, у випадках, коли вони мають право впливати на процес прийняття рішень про конверсію за допомогою прозорих та спільних консультацій;
і

в) має позитивний вплив на довгострокові можливості лісової рослинності щодо поглинання вуглецю; і

г) не здійснює негативний вплив на екологічно важливі лісові екосистеми, природоохоронні території та території, які мають соціальну та культурну цінність; і

д) забезпечує суспільно значущі захисні функції лісів та інші регулюючі або підтримувальні екосистемні послуги; і

е) забезпечує соціально-економічні функції та екосистемні послуги лісів; і

є) доведено, що деградація не є наслідком невідповідної практики ведення лісового господарства; і

ж) ґрунтується на достовірних доказах того, що деградована територія не була відновлена, та не перебуває у процесі відновлення.

8.2 Критерій 2: Підтримання життєздатності лісових екосистем

8.2.1 Життєздатність лісових екосистем необхідно підтримувати або зміцнювати, а деградовані лісові екосистеми відновлювати у тих випадках, коли це економічно доцільно, використовуючи природну структуру та процеси, і профілактичні біологічні заходи.

8.2.1.1 Ведення лісового господарства у сприятливих лісорослинних умовах необхідно спрямовувати на формування різновікових мішаних багатоярусних деревостанів.

8.2.1.2 Необхідно здійснювати поступову заміну похідних деревостанів на корінні з урахуванням змін природно-кліматичних умов. 8.2.1.3 Деградовані ділянки лісу необхідно відновлювати до природного стану, який існував до настання деградації.

8.2.1.4. Необхідно вживати заходів з метою запобігання та контролю неналежного полювання, заготівлі недеревної продукції та інших видів побічного користування природними ресурсами.

8.2.1.5. Необхідно забезпечувати контроль випасання худоби та заготівлі сіна на узгоджених в законодавчому порядку ділянках лісу з метою попередження їхнього пошкодження.

8.2.2 Планування та впровадження господарських заходів повинно сприяти та підтримувати відповідне генетичне, видове та структурне різноманіття для підвищення стійкості, життєздатності та пристосованості лісів до несприятливих екологічних факторів і зміцнення механізмів природного регулювання.

8.2.2.1 Під час здійснення лісогосподарської діяльності необхідно виконувати заходи щодо збереження різноманіття лісових екосистем. Зокрема під час заготівлі деревини на ділянках необхідно залишати насінники основних лісотвірних порід, цінні та рідкісні дерева та чагарники. Окремі елементи насаджень, які є важливими для збереження біорізноманіття (зокрема поодинокі сухостійні, повалені, фаутні, дуплясті, найстарші дерева тощо) необхідно залишати у непорушеному стані, якщо їхнє залишення не призводить до погіршення санітарного стану лісів та обґрунтовано з точки зору охорони праці.

8.2.2.2 Пошкодження ґрунтового покриву на ділянці при наявності надійного підросту не повинно перевищувати 15% площі лісосіки.

8.2.2.3 Частка лісосіки із збереженим підростом повинна становити не менше 75% загальної площі ділянки, на якій підріст підлягав збереженню.

8.2.2.4. Під час проведення робіт з ліквідації захаращеності в лісах природно-заповідного фонду частину неліквідної деревини необхідно залишати у непорушеному стані.

8.2.3 Використання відпалу (зустрічного вогню) обмежується до використання його в окремих місцевостях, де він є важливим інструментом ведення лісового господарства з метою протидії лісовим пожежам та підтримки природного середовища. У таких випадках мають вживатися адекватні заходи щодо управління та контролю при використанні відпалу.

8.2.4 Відповідно до місцевих природних умов необхідно застосовувати належні методи ведення лісового господарства, які включають лісовідновлення і лісорозведення деревних видів та генетичного різноманіття (форм, різновидів), а також технологій догляду за лісом, лісозаготівель та транспортування деревини, які мінімізують пошкодження деревної рослинності та ґрунтів.

8.2.4.1 У процесі лісогосподарської діяльності необхідно здійснювати заходи щодо сприяння природному відновленню лісів з урахуванням лісорослинних умов.

8.2.4.2 При штучному лісовідновленні перевагу слід віддавати змішаним лісовим культурам з урахуванням типів лісорослинних умов.

8.2.4.3 У разі використання для лісовідновлення інтродукованих деревних видів необхідно здійснювати задокументовану фахову оцінку мети та доцільності їхнього застосування, а також потенційно можливого негативного впливу на стійкість аборигенних популяцій та довкілля загалом, шляхів його усунення чи послаблення системою заходів (моніторингом за станом і розвитком, запобіганням спонтанному розповсюдженню спеціальними механічними чи / та хімічними заходами, обмеження використання виду в лісокультурній діяльності тощо).

8.2.4.4 Технології проведення рубок формування і оздоровлення лісів, рубок головного користування та транспортування деревини повинні бути спрямованими на мінімізацію пошкодження деревної та чагарникової рослинності та ґрунтового покриву.

Примітка: З метою узгодження з законодавчо-нормативними актами України, зокрема «Правилами рубок головного користування», Постановою КМУ «Про затвердження Правил рубок головного користування в гірських лісах Карпат» у цьому стандарті використовується термін «рубка». Його синонімом, який також знаходить місце в практиці ведення лісового господарства в Україні та може використовуватися під час проведення оцінки у відповідності з цим стандартом, є термін «рубання».

8.2.5 Організація повинна запобігати несанкціонованому розміщенню відходів у лісі. Неорганічні відходи та сміття необхідно збирати, зберігати у спеціально відведених місцях і вивозити та утилізувати в екологічно безпечний спосіб. Не допускається протікання паливно-

мастильних матеріалів (ПММ) під час проведення господарських робіт. У випадку розливів ПММ працівники повинні вміти вживати заходів щодо запобігання нанесення шкоди навколишньому середовищу.

8.2.5.1 Використання земель лісогосподарського призначення для створення легальних сміттєзвалищ не допускається без попередньої зміни їхнього цільового призначення.

8.2.5.2 Необхідно здійснювати запобіжні заходи з метою недопущення засмічення лісів.

8.2.5.3 На місцях проведення робіт у лісі необхідно мати засоби для збору сміття та неорганічних відходів.

8.2.5.4 Неорганічні відходи необхідно утилізувати у екологічно безпечний спосіб чи повторно використовувати у разі можливості їхнього повторного використання.

8.2.5.5 На місцях проведення робіт необхідно мати абсорбент для запобігання потрапляння паливно-мастильних матеріалів в ґрунт та/чи до водних об'єктів, а працівники мають бути навчені щодо його застосування.

8.2.6 Необхідно віддавати перевагу інтегрованому захисту від шкідників та хвороб, альтернативним лісівничим заходам та/або біологічним методам боротьби для зведення до мінімуму використання пестицидів.

8.2.6.1 При досягненні однакового ефекту у випадку використання пестицидів, перевагу необхідно віддавати альтернативним лісівничим чи біологічним засобам.

8.2.6.2 У разі використання пестицидів в Організації повинен бути розроблений комплекс заходів щодо їхнього застосування.

8.2.6.3 Для досягнення найбільшого ефекту застосування пестицидів необхідно здійснювати з урахуванням відповідного періоду часу, сезонності та природно-кліматичних умов.

8.2.6.4 У випадку застосування пестицидів у лісовому середовищі необхідно здійснювати превентивне інформування населення.

8.2.6.5 При застосуванні засобів біологічного контролю, їхнє застосування необхідно чітко контролювати, документувати та оцінювати щодо небажаних екологічних наслідків та зворотних ефектів.

8.2.7 Використання пестицидів необхідно документувати та контролювати.

8.2.7.1 Необхідно здійснювати регулярний документований контроль переліку, кількості, дозування, та часу використання пестицидів.

8.2.8 Забороняється використання пестицидів типу 1A і 1B згідно класифікації ВООЗ та інших високотоксичних пестицидів у всіх випадках, за винятком випадків, коли інші ефективні засоби відсутні. Виняткові випадки використання пестицидів типу 1A і 1B за ВООЗ встановлюються цим стандартом.

8.2.8.1 Використання пестицидів типу 1A і 1B за ВООЗ дозволяється у виняткових випадках, якщо:

- відсутні інші альтернативні методи та засоби;
- для цього отримано експертне обґрунтування;
- ефект від їхнього застосування переважає небажані екологічні чи соціальні наслідки.

8.2.9 Забороняється використання пестицидів, таких як хлоровані вуглеводні, чиї похідні зберігають біологічну активність і накопичуються у харчових ланцюгах, що не передбачено метою їхнього використання, а також будь-які пестициди, заборонені міжнародними угодами.

Примітка: «Пестициди, заборонені міжнародними угодами» визначені в Стокгольмської конвенції про стійкі органічні забруднювачі.

8.2.10 Під час застосування пестицидів у Організації необхідно дотримуватися інструкцій з використання пестицидів із застосуванням відповідного обладнання та засобів індивідуального захисту. Застосування пестицидів може здійснюватися лише спеціально навченим персоналом.

8.2.10.1 Усі пестициди необхідно використовувати відповідно до інструкції з їхнього застосування або відповідно до кращих існуючих національних практик.

8.2.10.2 При застосуванні пестицидів з урахуванням проведених оцінок ризику необхідно використовувати спеціальні засоби індивідуального захисту.

8.2.10.3 Весь персонал, задіяний у застосуванні пестицидів, повинен бути відповідно навчений.

8.2.10.4 Усі працівники, задіяні на роботах із застосуванням пестицидів, повинні проходити періодичний медогляд у урахуванням проведених оцінок ризику.

8.2.11 У разі застосування добрив, необхідно контролювати процес їхнього застосування із урахуванням умов навколишнього середовища. Використання добрив не повинно бути альтернативою належного регулювання концентрації поживних речовин у ґрунті.

8.2.11.1 Добрива можна використовувати лише у плантаційних насадженнях, на постійних лісонасінних ділянках, лісонасінних плантаціях, у розсадниках і теплицях та у разі плантаційного вирощування недеревинної лісової продукції.

8.2.11.2 При застосуванні добрив їхні види, обсяги внесення, частота і місце застосування необхідно документувати.

8.2.11.3 При застосуванні добрив необхідно здійснювати оцінку небажаних екологічних та соціальних наслідків їхнього застосування.

8.3 Критерій 3: Підтримання та стимулювання деревної та недеревної продуктивних функцій лісів

8.3.1 При плануванні та здійсненні господарських заходів необхідно підтримувати на невиснажливому рівні здатність лісів забезпечувати різноманіття деревної і недеревної лісової продукції та екосистемних послуг.

8.3.1.1 Усі заплановані господарські заходи повинні мати фінансове забезпечення, бути економічно обґрунтованими та екологічно і соціально спрямованими.

8.3.1.2 Лісогосподарські та лісозаготівельні роботи не повинні призводити до погіршення водоохоронної та захисної функції лісів.

8.3.2 Необхідно здійснювати економічно ефективну господарську діяльність з урахуванням можливостей виходу на нові ринки та впровадження нових видів діяльності, беручи до уваги весь спектр продукції та послуг лісів.

8.3.2.1 Господарська діяльність повинна бути зорієнтована на багатоцільове використання лісових ресурсів, котре включало б використання деревної продукції лісу, побічне користування, рекреаційні можливості лісів.

8.3.2.2. Під час заготівлі деревини необхідно враховувати ринкову кон'юнктуру.

8.3.3. Господарські заходи, включаючи заготівлю деревини та лісовідновлення, необхідно здійснювати своєчасно та у спосіб, що не знижує продуктивну здатність лісу.

8.3.4.1. Першочергово необхідно виконувати заходи, зволікання з котрими призведе до втрати лісом властивих йому функцій.

8.3.4. Необхідно, щоб обсяг заготівлі деревної та недеревної продукції лісу не перевищував невиснажливого рівня у довгостроковій перспективі, а заготовлену лісову продукцію необхідно ефективно використовувати.

8.3.4.1. Показники загальної середньої зміни запасу та фактичних обсягів заготівлі деревини необхідно піддавати систематичному аналізу та звітності з метою їхнього порівняння для забезпечення невиснажливого рівня у довгостроковій перспективі.

8.3.4.2. Базове лісовпорядкування необхідно проводити принаймні раз на десять років.

8.3.4.3. Необхідно, щоб обсяги заготівлі недеревної продукції з комерційною метою не перевищували лімітів на спеціальне використання лісових ресурсів під час здійснення побічних лісових користувань, затверджених у встановленому порядку.

8.3.5. Необхідно планувати, розвивати і підтримувати відповідну інфраструктуру, зокрема трелювальні волоки, дороги та мости, для забезпечення ефективної доставки товарів та послуг з мінімізацією негативного впливу на навколишнє середовище.

8.3.5.1. Під час будівництва доріг, волоків, мостів майданчиків для навантаження деревини, а також інших об'єктів інфраструктури необхідно дотримуватися усіх вимог щодо запобігання виникненню ерозії та мінімізації впливу на навколишнє природне середовище.

8.4 Критерій 4: Підтримання, збереження і обґрунтоване збагачення біологічного різноманіття у лісових екосистемах

8.4.1 Однією з цілей планування господарських заходів повинно бути підтримання, збереження та збагачення біорізноманіття на ландшафтному, екосистемному, видовому та генетичному рівнях. .

8.4.1.1 Плани господарювання повинні містити матеріали щодо збереження, підтримання й обґрунтованого збагачення біорізноманіття на ландшафтному, екосистемному, видовому та генетичному рівнях.

8.4.2 Необхідно під час лісовпорядних робіт та інших робіт з проектування та планування виявляти або виділяти екологічно важливі лісові ділянки, планувати конкретні заходи щодо їхньої охорони та / або збереження.

Примітка. Ця вимога не забороняє лісгосподарську діяльність, яка не завдає шкоди важливим екологічним цінностям зазначених ділянок.

8.4.2.1. Плани господарювання повинні містити дані про існуючі екологічно важливі лісові ділянки.

8.4.2.2. Екологічно важливі лісові ділянки повинні бути нанесені на картографічні матеріали.

8.4.2.3. Плани господарювання повинні містити переліки заходів зі збереження та переліки обмежень стосовно виконання господарських заходів для кожної виявленої екологічно важливої ділянки.

8.2.2.4. При проведенні робіт з ліквідації захаращеності в лісах природно-заповідного фонду частину неліквідної деревини необхідно залишати у непорушеному стані.

8.4.3 Види рослин і тварин, які охороняються, види, що перебувають під загрозою зникнення і зникаючі види не повинні експлуатуватися в комерційних цілях. За необхідності, повинні бути вжиті заходи щодо їхнього захисту та, де це доречно, підвищення чисельності їхніх популяцій.

Примітка. Ця вимога не виключає торгівлю відповідно до положень конвенції CITES.

8.4.3.1 Організація не повинна використовувати в комерційних цілях та здійснювати торгівлю видами рослин і тварин, занесеними до додатків до CITES, видами, що охороняються або знаходяться під загрозою зникнення і зникаючими видами.

8.4.3.2 Організація повинна мати перелік оселищ видів рослин і тварин, що охороняються, що знаходяться під загрозою зникнення і зникаючих видів у межах лісового фонду Організації.

8.4.3.3 На картографічних матеріалах Організації повинні бути позначені охоронні зони оселищ рослин і тварин для видів, які охороняються, видів, що знаходяться під загрозою зникнення і зникаючих видів.

8.4.3.4 Під час планування та здійснення господарських заходів Організація повинна враховувати наявні оселища видів рослин і тварин, що охороняються, видів, що перебувають під загрозою зникнення та зникаючих видів.

8.4.3.5 Організація із залученням зацікавлених сторін та експертів повинна розробити дієві заходи зі збереження на території Організації оселищ видів рослин і тварин, що охороняються, видів, що перебувають під загрозою зникнення і зникаючих видів та забезпечити належне виконання цих заходів на практиці.

8.4.3.6 Організація повинна вживати заходів із запобігання незаконному полюванню, а також відлову та збиранню видів, що охороняються, видів, що перебувають під загрозою зникнення та зникаючих видів.

8.4.4 Необхідно забезпечувати успішне лісовідновлення шляхом сприяння природному поновленню або садіння культур в обсягах, достатніх для відтворення кількості та якості лісових ресурсів.

8.4.4.1 Плани господарювання повинні містити заплановані обсяги робіт з лісовідновлення і способи їхнього проведення (природне поновлення чи штучне лісовідновлення), достатні для відтворення кількості та якості лісів.

8.4.4.2 Організація повинна забезпечити успішне лісовідновлення у необхідних обсягах та у встановлені терміни.

8.4.4.3 Природному поновленню лісів необхідно надавати перевагу порівняно зі штучним лісовідновленням (за винятком випадків, коли лісорослинні умови не сприяють природному поновленню лісів).

8.4.5 Для лісовідновлення та лісорозведення необхідно надавати перевагу аборигенним видам, добре адаптованим до лісорослинних умов. Допускається використання тільки тих інтродукованих видів, географічних рас чи різновидів, щодо яких була проведена оцінка впливу на екосистему і генетичну цілісність аборигенних видів та видів місцевого географічного походження, за умови уникнення або мінімізації негативного впливу.

Обмежене використання інтродукованих видів для оцінювання їхнього впливу можливе лише за умов методичного керівництва та контролю з боку дослідницьких установ.

Примітка. Керівні принципи Конвенції про біологічне різноманіття щодо запобігання, інтродукції та зменшення впливу чужорідних видів, які загрожують екосистемам, ареалам і видам, визнаються як настанова щодо запобігання інтродукції інвазивних видів.

8.4.5.1 Обрані для лісовідновлення та лісорозведення види повинні відповідати лісорослинним умовам і бути переважно аборигенними видами місцевого походження.

8.4.5.2 При обранні порід для лісовідновлення Організація не повинна збільшувати площу господарств інтродукованих видів, крім випадків, коли жорсткі лісорослинні умови (в т.ч. зумовлені зміною природно-кліматичних умов) не дозволяють застосовувати аборигенні види.

8.4.5.3 Інтродуковані види Організація може використовувати лише за наявності беззаперечних задокументованих доказів (виробничого досвіду та / або результатів наукових досліджень):

- їхньої переваги за продуктивністю, цінністю і стійкістю перед аборигенними видами,
- їхньої безпеки для стабільного функціонування популяцій аборигенних видів та
- можливості контролю таких видів.

Обмежене використання інтродукованих видів для оцінювання їхнього впливу можливе лише за умов запровадження моніторингу їхнього впливу на довкілля та методичного керівництва з боку регіональних науково-дослідних установ.

8.4.5.4 Організація повинна розробити і виконувати ефективні заходи з моніторингу і контролю розповсюдження інвазійних інтродукованих видів, виявлених на території Організації.

8.4.5.5 Створення плантацій інтродукованих видів можливе лише на ділянках, відведених під лісорозведення.

8.4.6. Необхідно сприяти діяльності з лісорозведення та лісовідновлення, яка поліпшує та відновлює екологічну сполученість.

8.4.6.1 Організація повинна виявляти придатні для залісення ділянки, лісовий покрив яких був втрачений унаслідок дій абіогенних та біогенних факторів, а також унаслідок антропогенної діяльності та безлісні ділянки, залісення яких при лісорозведенні сприятиме поліпшенню або відновленню екологічної сполученості.

8.4.6.2 Організація повинна забезпечити успішне та своєчасне залісення ділянок, згаданих в 8.4.6.1

8.4.7 Заборонено використання генетично модифікованих дерев.

Примітка. Обмеження використання генетично модифікованих дерев прийнято Генеральною Асамблеєю PEFC на підставі Принципу прийняття запобіжних заходів. Використання генетично модифікованих дерев не допускається до тих пір, поки не буде достатніх наукових даних, що показують, що вплив на здоров'я людини і тварин, а також на навколишнє середовище, еквівалентно-менш виражено, ніж вплив дерев, поліпшених традиційними методами.

8.4.7.1 Організація не повинна застосовувати генетично модифіковані організми.

8.4.8 У тих випадках, коли це доцільно, необхідно сприяти різноманітності горизонтальних і вертикальних структур і різноманітності видів, таких як, наприклад, мішані ліси. Такі практики повинні мати на меті підтримання або відновлення ландшафтного різноманіття.

8.4.8.1 Під час планування лісовідновлення необхідно віддавати перевагу створенню мішаних деревостанів у лісорослинних умовах, сприятливих для їхнього росту.

8.4.8.2 Під час планування рубок головного користування необхідно віддавати перевагу застосуванню несукільних систем рубок у придатних для цього лісорослинних умовах, зі сприятливим породним складом.

8.4.8.3 Необхідно, щоб рубки головного користування, а також рубки формування та оздоровлення лісів сприяли вирощуванню мішаних деревостанів у відповідних лісорослинних умовах.

8.4.8.4 Проведенням рубок формування та оздоровлення лісів Організація повинна забезпечувати поступове відтворення і формування лісів, близьких до природних.

8.4.8.5 Під час проведення рубок формування та оздоровлення лісів Організація не повинна у складі насадження повністю видаляти супутні аборигенні деревні види.

8.4.9 Необхідно на ділянках там, де це доцільно, підтримувати традиційні методи господарювання, у результаті яких створювалися б цінні, з погляду збереження біорізноманіття та охорони довкілля, лісові екосистеми.

8.4.9.1 Планування та проведення рубок головного користування, рубок формування та оздоровлення лісів, штучного та природного лісовідновлення повинне мати на меті створення та формування корінних деревостанів, що відповідають лісорослинним умовам і виконують функції збереження біорізноманіття та / або охорони довкілля у відповідних категоріях лісів.

8.4.10 Рубки необхідно проводити таким чином, аби не призводити до тривалого пошкодження екосистем. Там, де це можливо, необхідно вживати практичних заходів зі збереження або поліпшення біологічного різноманіття.

8.4.10.1 Рубки необхідно проводити способами, що не викликають ерозії ґрунтів, пошкодження дерев, які залишаються, виключають можливість негативного впливу на стан лісів та водоймищ.

8.4.10.2 Рубки необхідно проводити із застосуванням технологій, які забезпечують збереження дерев і підросту, що залишаються.

8.4.10.3 Карти технологічного процесу розробки лісосіки повинні містити інформацію з переліком цінних для біологічного різноманіття об'єктів, виявлених на лісосіці, та практичних заходів зі збереження або поліпшення стану таких об'єктів.

8.4.10.4 На лісосіках необхідно здійснювати протиерозійні заходи (влаштування фашин і плетених загорож, земляних валів, водовідводів, вирівнювання заглиблень на волоках), очищення русел водотоків від порубкових решток, ремонтуватися пошкоджені під'їзні дороги

8.4.11 Необхідно проектування і будівництво об'єктів інфраструктури здійснювати таким чином, щоб звести до мінімуму пошкодження екосистем, особливо рідкісних, уразливих або репрезентативних екосистем і генетичних резерватів, і з урахуванням видів, що перебувають під загрозою зникнення або інших ключових видів, особливо напрямів їхньої міграції.

8.4.11.1 Інформація про планування, проектування і будівництво об'єктів інфраструктури (споруди, будівлі, лісові дороги, мости, майданчики для навантаження та ін.) повинна бути у публічному доступі.

8.4.11.2 Документацію на будівництво об'єктів інфраструктури необхідно погоджувати з відповідними державними органами.

8.4.11.3 Проектування об'єктів інфраструктури повинні здійснювати установи та підприємства, які мають відповідні дозволи державного зразка від повноважних державних інституцій на виконання таких робіт.

8.4.11.4 Організація перед початком проектних робіт з будівництва об'єкта інфраструктури повинна оцінити та задокументувати ймовірний ступінь пошкодження екосистем, особливо рідкісних або уразливих екосистем і генетичних резерватів, оселищ видів, що перебувають під загрозою зникнення або інших ключових видів та задокументувати цю оцінку. Якщо існує ризик значного пошкодження – розташування об'єкта інфраструктури необхідно змінити.

8.4.12 З урахуванням цілей господарювання, необхідно вживати заходи щодо зменшення впливу популяцій тварин на лісовідновлення, приріст деревостанів і біологічне різноманіття.

8.4.12.1 Організація повинна ініціювати отримання необхідних дозвільних документів та сприяти проведенню заходів з регулювання або регулювати чисельність популяцій тварин, які негативно впливають на успішність лісовідновлення, приріст деревостанів та біологічне різноманіття, до науково обґрунтованого рівня.

8.4.12.2 Організація повинна вживати заходів з охорони створених у процесі лісовідновлення чи лісорозведення лісових культур від пошкодження тваринами.

8.4.13 Необхідно сухостійні та повалені мертві дерева, дуплясті та найстаріші дерева, а також рідкісні види дерев залишати у кількості і розташуванні, необхідних для забезпечення збереження біологічного різноманіття з урахуванням потенційного впливу на здоров'я і стабільність лісів та навколишніх екосистем.

8.4.13.1 Для забезпечення збереження біологічного різноманіття під час проведення суцільних рубок необхідно залишати наступні елементи лісової екосистеми (або їхні частини), крім тих випадків, коли їхня рубка і вивезення виправдані з точки зору охорони праці, безпечного перебування людей та негативних наслідків для навколишніх лісових ділянок:

- окремі куртини дерев з наявністю життєздатного підросту, рідкісних видів рослин, пташиних гнізд та інших елементів біорізноманіття;

- дуже старі й дуплисті дерева;

- сухостій, вітровал і зламані дерева;

– ендемічні та рідкісні види дерев.

8.4.13.2 Елементи лісової екосистеми (або їхні частини), що планується залишити під час проведення суцільних рубок, повинні бути зазначені у картах технологічного процесу розробки лісосіки.

8.5 Критерій 5: Підтримання і відповідне посилення захисних функцій [лісів] під час ведення лісового господарства (переважно, [для захисту] ґрунтів і водних ресурсів)

8.5.1 Необхідно підтримувати і зміцнювати важливі для суспільства захисні функції лісів, такі як їхня потенційна роль у боротьбі з ерозією ґрунтів, запобігання повеням, очищення води, регулювання клімату, депонування вуглецю, а також інші регулювальні та підтримувальні екосистемні послуги.

8.5.1.1 Організація повинна підтримувати і посилювати захисні функції лісів шляхом ідентифікації таких лісів, планування та виконання відповідних заходів (див. також 8.5.2).

8.5.1.2 Організація повинна сприяти збереженню або підвищенню вмісту вуглецю в лісових екосистемах (передусім у стовбуровій деревині).

8.5.1.3 Під час створення або відтворення ґрунтозахисних і водоохоронних лісів у несприятливих лісорослинних умовах можуть використовуватися як аборигенні, так і інтродуковані деревні види за умови виконання заходів моніторингу і контролю [запобігання] розповсюдження потенційно інвазійних інтродукованих видів.

8.5.2 Території, що виконують суспільно важливі спеціальні і захисні функції необхідно позначити на карті, а плани господарювання і лісівничі заходи повинні забезпечувати збереження чи посилення цих функцій.

8.5.2.1 Плани господарювання повинні містити дані про виявлені під час інвентаризації лісові ділянки, що виконують захисні функції.

8.5.2.2 Лісові ділянки, що виконують захисні функції, повинні бути нанесені на картографічні матеріали.

8.5.2.3 Плани господарювання повинні містити переліки господарських заходів зі збереження чи посилення захисних функцій ділянок відповідного цільового призначення.

8.5.3 Необхідно приділяти особливу увагу лісівничим заходам на ділянках із нестійкими та схильними до ерозії ґрунтами, а також на ділянках, на яких така діяльність може призвести до руйнування берегів водойм. На таких ділянках необхідно застосовувати відповідні технології

ведення господарства і механізми. Необхідно вживати спеціальні заходи для зведення до мінімуму навантаження популяцій тварин на цих ділянках.

8.5.3.1 Організація повинна дотримуватися встановлених вимог до виконання господарських заходів зі збереження протиерозійних функцій ділянок відповідного цільового призначення.

8.5.3.2 Рубки формування і оздоровлення лісів повинні проводитися способами, що мінімізують ризики виникнення ерозії ґрунтів (див. також 8.4.10).

8.5.3.3 При проведенні рубок повинні застосовуватися технології, машини і механізми, які забезпечують найменше пошкодження ґрунтів / погіршення їхніх водно-фізичних показників і запобігають ерозійним процесам на зрубках.

8.5.3.4 Карти технологічного процесу розробки лісосіки повинні містити інформацію з переліком протиерозійних заходів, що виконуються під час та після завершення розробки лісосіки.

8.5.3.5 Після закінчення рубок на ерозійно-небезпечних частинах лісосік необхідно здійснювати протиерозійні заходи.

8.5.4 Особливу увагу необхідно приділяти лісогосподарським заходам на лісових ділянках, що виконують водоохоронні функції, щоб уникнути негативного впливу на якість і кількість водних ресурсів. Необхідно уникати неприйняттого застосування хімічних та інших небезпечних речовин або невідповідних лісівничих методів, що негативно впливають на якість води. Застосовувані заходи не повинні чинити істотного впливу на водний баланс і якість води нижче за течією.

8.5.4.1 Організація повинна дотримуватися встановлених вимог до господарських заходів зі збереження водоохоронних функцій ділянок.

8.5.4.2 У гірських лісах Карпат Організація не повинна прокладати трельовальні волокни ближче ніж за 20 метрів від постійних і 10 метрів від тимчасових водотоків, у місцях витоків річок та навколо них.

8.5.4.3. Під час проведення рубок необхідно вживати заходів із мінімізації захаращення русел водотоків порубковими рештками. Після закінчення рубок на лісосіках необхідно проводити очищення русел водотоків від порубкових решток (див. також 8.4.10.4).

8.5.5 Необхідно, щоб будівництво доріг, мостів та інших об'єктів інфраструктури проводилося таким чином, аби звести до мінімуму оголення ґрунтів, уникнути попадання ґрунтів у водойми і зберегти природний рівень і функції водойм і русел річок. Необхідно споруджувати і підтримувати у робочому стані дренажні системи доріг.

8.5.5.1 Проектування, будівництво та експлуатацію лісових доріг, мостів, майданчиків для навантаження та інших об'єктів інфраструктури необхідно

проводити таким чином, щоб звести до мінімуму оголення ґрунтів, уникнути потрапляння ґрунтів у водойми і зберегти природний рівень і функції водойм і русел річок. (див. також 8.4.11).

8.5.5.2 Дренажні системи лісових доріг повинні підтримуватися у робочому стані.

8.6 Критерій 6: Підтримання або відповідне посилення соціально-економічних функцій і умов

8.6.1 Плани господарювання повинні бути спрямовані на забезпечення виконання усіх соціально-економічних функцій лісів.

8.6.1.1 Матеріали планування повинні мати на меті збереження всіх соціально-економічних функцій лісів.

8.6.1.2 Заплановані заходи повинні забезпечувати виконання лісами важливих для місцевого населення функцій лісів.

8.6.2 Необхідно забезпечувати достатній доступ населення до лісу з метою рекреації, з урахуванням вимог безпеки, прав власника та інших осіб, впливу на лісові ресурси та екосистеми, а також сумісність з іншими функціями лісу.

8.6.2.1 Організація повинна забезпечувати вільний доступ населення в ліси з метою рекреації. Доступ до лісу обмежується лише:

- під час пожежонебезпечного періоду,
  - на ділянки, де проводяться рубки,
  - на території та об'єкти природно-заповідного фонду якщо таке відвідання заборонено режимом цих об'єктів та територій,
- а також в інших випадках, передбачених законодавчими актами України.

8.6.2.2 Організація повинна погоджувати користувачам мисливських угідь місця побудови вольєрів та інших об'єктів, що стосуються ведення мисливського господарства, з метою забезпечення вільного та безпечного доступу населення в ліси з метою рекреації.

8.6.3 Необхідно, щоб ведення лісового господарства на ділянках, визнаних особливо важливими з точки зору історичної, культурної чи духовної, а також на територіях, що мають важливе значення для задоволення базових потреб місцевих громад (зокрема, здоров'я, підтримання існування) забезпечувало збереження та підтримання їхньої цінності.

8.6.3.1 Організація повинна разом із місцевими громадами визначити ділянки особливої історичної, культурної чи духовної важливості і території, що мають основне значення для задоволення базових потреб місцевих громад.

8.6.3.2 Ділянки особливої історичної, культурної чи духовної важливості і території, що мають основне значення для задоволення базових потреб місцевих громад мають бути нанесені на картографічні матеріали.

8.6.3.3 Організація повинна разом із місцевими громадами визначити заходи з охорони таких ділянок та можливі господарські заходи, які сприятимуть збереженню таких ділянок, покращанню їх санітарного стану та їхнього благоустрою.

8.6.4 Господарювання повинно сприяти довгостроковому добробуту місцевих громад, які розташовані на території Організації або поруч з нею і, де це доцільно, взаємодіяти з місцевими громадами.

8.6.4.1 Організація повинна підтримувати в актуальному стані інформацію про місцеві громади, які перебувають в зоні діяльності Організації та про співпрацю з ними.

8.6.4.2 Організація повинна вести господарювання з урахуванням необхідності сприяння довгостроковому добробуту місцевих громад.

8.6.4.3. У разі заподіяння шкоди місцевим громадам, Організація повинна мати розроблений механізм вирішення такого конфлікту й відшкодування збитків, та ефективно його застосовувати.

8.6.5 Необхідно найбільш ефективно застосовувати пов'язані з лісом досвід, традиційні знання, інновації і методи роботи, такі як, наприклад, знання власників або користувачів лісу, неурядових громадських організацій, місцевих громад. Необхідно заохочувати справедливий розподіл вигод від використання таких знань.

8.6.6 Необхідно при господарюванні враховувати роль лісового господарства у місцевій економіці. Особливу увагу необхідно звертати на нові можливості для навчання і працевлаштування місцевих жителів.

8.6.6.1 Організації необхідно визначити перелік ресурсів і екосистемних послуг, які можуть посилювати місцеву економіку.

8.6.7 Необхідно, щоб ведення лісового господарства робило внесок у дослідницьку діяльність і збір даних, необхідних для сталого лісоуправління, або, за необхідності, підтримувало відповідні наукові дослідження інших організацій на території Організації.

8.6.7.1 З метою отримання наукових даних для забезпечення сталого ведення лісового господарства, Організації слід співпрацювати з науковими установами (наприклад, шляхом укладання госпдоговорів на проведення наукових досліджень або надання консультаційних послуг) та / або у різні способи надавати підтримку науковим дослідженням на території Організації.

9. Оцінка ефективності

9.1 Моніторинг, вимірювання, аналіз і оцінка

9.1.1. Необхідно періодично проводити моніторинг лісових ресурсів та оцінку управління ними, включаючи їхні екологічні, соціальні та економічні наслідки, а результати моніторингу необхідно враховувати у процесі планування.

9.1.2. Необхідно проводити контроль стану і життєздатності лісів, особливо ключових біотичних і абіотичних факторів, які потенційно впливають на стан і життєздатність лісових екосистем, таких як шкідники, хвороби, надмірний випас худоби або їхня надмірна чисельність, пожежі і пошкодження, викликані кліматичними факторами, забруднювачами повітря або лісогосподарськими заходами.

9.1.3. У випадках, коли експлуатація недревної лісової продукції, мисливство і рибальство, перебувають у зоні відповідальності власників чи користувачів лісу і включені у процес лісоуправління, їх необхідно регулювати, відстежувати та контролювати.

9.1.4. Умови праці необхідно регулярно відстежувати і, за необхідності, змінювати відповідно до змін обставин.

9.2 Внутрішній аудит

9.2.1 Завдання внутрішнього аудиту

Програма внутрішнього аудиту із визначеною періодичністю повинна надавати інформацію про те, яким чином система управління:

а) відповідає:

- вимогам організації щодо власної системи управління;
- вимогам національного стандарту зі сталого лісоуправління;

б) ефективно використовується і підтримується.

9.2.2 Організація внутрішнього аудиту

Організація повинна:

а) планувати, встановлювати, застосовувати і підтримувати програму (и) аудиту, включаючи регулярність, способи, обов'язки, вимоги до планування і звітності, що повинні враховувати значущість відповідних процесів і результати попередніх аудитів;

- б) визначати критерії аудиту і обсяг кожної аудиторської перевірки;
- в) вибирати аудиторів і проводити аудити, які б забезпечували об'єктивність і неупередженість процесу аудиту;
- г) забезпечувати, щоб про результати аудитів були повідомлені відповідні керівники;
- д) зберігати задокументовану інформацію як доказ виконання програми аудиту і результати аудиту.

9.3 Оцінка системи управління

9.3.1 Щорічна оцінка системи управління повинна включати інформацію про:

- а) стан виконання заходів з моменту попереднього перегляду;
- б) зміни у зовнішніх і внутрішніх чинниках, що стосуються системи управління;
- в) інформацію про ефективність діяльності, включаючи динаміку:
  - невідповідностей і коригувальних заходів;
  - результатів інвентаризації та моніторингу відповідно до параметрів, викладених у додатку Б;
  - результатів аудиту;
- г) можливості для постійного вдосконалення.

9.3.2 Результати оцінки системи управління повинні включати рішення, що стосуються постійного вдосконалення і будь-яких інших змін у системі управління.

9.3.3 Задокументовану інформацію необхідно зберігати як доказ результатів оцінки системи лісоуправління.

10. Удосконалення

10.1 Невідповідність і коригувальні заходи

10.1.1 За наявності невідповідності, Організація повинна:

- а) відреагувати на невідповідність і, залежно від кожного конкретного випадку:
  - вжити заходів щодо контролю та виправлення невідповідності;
  - ліквідувати наслідки;
- б) оцінити необхідність прийняття будь-яких дій щодо усунення причин невідповідності, з тим, щоб вона не повторювалася або не виникала будь-де ще, у такий спосіб:
  - розглянувши невідповідність;
  - визначивши причини невідповідності;
  - визначивши існування схожих невідповідностей або потенційну можливість їхнього виникнення;
- в) вжити необхідних коригувальних заходів;
- г) проаналізувати ефективність вжитих коригувальних заходів;

д) за необхідності внести зміни у систему лісоуправління.

10.1.2 Коригувальні дії Організації необхідно обирати, враховуючи наслідки, до яких можуть призвести виявлені невідповідності.

10.1.3 Організація повинна зберігати задокументовану інформацію протягом двох сертифікаційних циклів як доказ про:

- а) характер невідповідностей, та будь-яких подальших дій;
- в) результати вжитих коригувальних дій.

10.2 Постійне удосконалення

Стійкість, повноцінність та ефективність системи сталого лісоуправління необхідно постійно удосконалювати.

Додатки

Додаток А. Основоволожні конвенції МОП, ратифіковані Україною

Конвенція	Дата ратифікації
C29 Конвенція 1930 року про примусову працю	10.08.1956
C87 Конвенція 1948 року про свободу асоціації та захист прав на організацію	14.09.1956
C98 Конвенція 1949 року про застосування принципів права на організацію і на ведення колективних переговорів	14.09.1956
C100 Конвенція 1951 року про рівне винагородження чоловіків та жінок на працю рівної цінності	10.08.1956
C105 Конвенція 1957 року про скасування примусової праці	14.12.2000
C111 Конвенція 1958 року про дискримінацію в галузі праці та занять	04.08.1961
C138 Конвенція 1973 року про мінімальний вік	03.05.1979
C182 Конвенція 1999 року про найгірші форми дитячої праці	14.12.2000

Додаток Б. Моніторинг процесів, пов'язаних із сталим лісоуправлінням

Зазначений додаток може бути використаний для формування моніторингової документації відповідно до вимог Стандарту. Перелік предметів моніторингу має рекомендаційний характер та може бути змінений чи доповнений Організацією. Періодичність звітності з моніторингу визначає мінімальний термін формування звітних документів, а періодичність самого моніторингу встановлюється Організацією на основі власної практики господарювання з урахуванням законодавчих нормативів.

Об'єкт моніторингу	Предмет моніторингу	Періодичність звітності з моніторингу	Рекомендований представник управлінського персоналу, що відповідає за моніторинг
1. Стан і життєздатність лісів	Використання лісових ресурсів (в.т.ч. щодо надання екосистемних послуг)	Щорічна, Кожний ревізійний період	Головний лісничий
	Параметри лісового фонду за віковою структурою, породним складом, запасами та площами	Щорічна, Кожний ревізійний період	Начальник відділу лісового господарства
	Обсяги і стан лісовідновлення та лісорозведення	Щорічна, Кожний ревізійний період	Начальник відділу лісового господарства, інженер лісових культур
	Обсяг лісокористування (в т.ч. стосовно недеревинної лісової продукції)	Щорічна, Кожний ревізійний період	Інженер лісового господарства, начальник відділу лісового господарства
	Параметри мисливської фауни	Щорічна, Кожний ревізійний період	Мисливствознавець
	Біотехнічні заходи	Щорічна	Мисливствознавець
	Екологічно важливі ділянки	Щорічна	Начальник відділу лісового господарства
	Неаборигенні, у т.ч. інвазивні види	Щорічна	Начальник відділу лісового господарства

Об'єкт моніторингу	Предмет моніторингу	Періодичність звітності з моніторингу	Рекомендований представник управлінського персоналу, що відповідає за моніторинг
	Наявність та запобігання самовільних та незаконних рубок, самозахоплення земель, браконьєрство та незаконне лісокористування	Щоденна, Щорічна	Інженер з охорони та захисту лісу
	Контроль спалахів чисельності комах і хвороб	Щомісячна, Щорічна, Кожний ревізійний період	Інженер охорони та захисту лісу
	Застосування добрив та пестицидів	Щорічна	Головний лісничий
	Лісові пожежі	Щорічна, Щоденна у пожежо-небезпечний період	Інженер з охорони та захисту лісу
	Ерозійні процеси та протиерозійні заходи у лісовому фонді	Щорічна, Кожний ревізійний період	Інженер лісового господарства, начальник відділу лісового господарства
	Поводження з відходами	Щорічна	Інженер з лісозаготівель, головний інженер
2. Соціальна сфера	Забезпеченість трудовими ресурсами	Щорічна	Головний економіст, начальник відділу кадрів
	Зв'язки з громадськістю та імідж	Щорічна	Головний лісничий
	Наявність та використання засобів індивідуального захисту та спецодягу, дотримання вимог з охорони праці та техніки безпеки, у т.ч. на забруднених радіонуклідами територіях	Щорічна	Інженер з охорони праці)

Об'єкт моніторингу	Предмет моніторингу	Періодичність звітності з моніторингу	Рекомендований представник управлінського персоналу, що відповідає за моніторинг
	Прояв корупційних дій та наявність корупційних ризиків у діяльності персоналу	Щорічна	Юрисконсульт
	Дотримання трудового законодавства	Щорічна	Юрисконсульт
	Наявність та причини скарг та звернень	Щорічна	Юрисконсульт
	Кваліфікація персоналу	Щорічна	Начальник відділу кадрів
	Залучення зацікавлених сторін до різних господарських процесів	Щорічна	Головний лісничий
3. Економічна сфера	Розвиток інфраструктури	Щорічна, Кожний ревізійний період	Головний інженер
	Забезпеченість основними засобами	Щорічна, Кожний ревізійний період	Головний інженер
	Забезпеченість фінансовими ресурсами	Щорічна	Головний економіст
	Сприяння розвитку місцевої економіки	Щорічна, Кожний ревізійний період	Головний економіст
	Сплата податків та зборів	Щорічна	Головний бухгалтер
	Оплата праці	Щорічна	Головний бухгалтер
	Витрати на ведення лісового господарства	Щорічна	Головний економіст
	Витрати на заходи з охорони праці	Щорічна	Головний економіст, інженер з охорони праці

Бібліографія

CITES, Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora, 1973, as amended.

Directive 2001/18/EC of the European Parliament & of the Council of 12 March 2001 on the deliberate release into the environment of genetically modified organisms and repealing Council Directive 90/220/EEC.

FAO. 2003. Report of the international conference on the contribution of criteria and indicators for sustainable forest management: the way forward. Rome.

FAO (2012), Voluntary Guidelines on the Responsible Governance of Tenure of Land, Fisheries and Forests in the Context of National Food Security.

FAO 2015, FRA 2015 Terms and Definitions, Forest Resources Assessment Working Paper 180

FAO 2017, Non-wood forest products in international statistical systems.

FAO 2018, Integrated Pest Management, <http://www.fao.org/agriculture/crops/thematic-sitemap/theme/%20pests/ipm/en>, access February 2018.

FAO 2018, Terms and Definitions FRA 2020.

Millennium Ecosystem Assessment, 2005. Ecosystems and Human Well-being: Synthesis. Island Press, Washington, DC.

Scherr et al. 2013, Defining Integrated Landscape Management for Policy Makers Stockholm Convention on Persistent Organic Pollutants (POPs) as amended in 2009 United Nations 1948, Universal Declaration on Human Rights.

United Nations 2002, Report of the Conference of the Parties on its 7th session, held at Marrakesh, from 29 October to 10 November 2001, Addendum, Part two.